

I. WYDATKI NA KULTURĘ Z BUDŻETÓW GMIN I MIAST NA PRAWACH POWIATÓW W PRZELICZENIU NA 1 MIESZKAŃCA w latach 1999-2012.

II. OPIS

1) O CZYM MÓWIĄ TE DANE: dane, dokładniej niż wskaźnik dotyczący kwot przeznaczonych na kulturę w konkretnym roku w budżecie gminy lub powiatu grodzkiego mówią o tym, *ile z tego mogą mieć mieszkańcy*. Nie oznacza to oczywiście, iż realnie „na każdego” gmina lub powiat wydały takie akurat sumy, jakie widać na mapach, na wykresie lub w tabeli w [Mojej Polis](#) bowiem GUS liczy tu tylko tzw. stałych mieszkańców (por. niżej), a poza tym w danym roku w gminie lub powiecie grodzkim mogą przebywać i korzystać z miejscowej kultury jeszcze turyści i inne osoby. Z drugiej strony, nie wszyscy stali mieszkańcy korzystają z oferty kulturalnej w miejscu zamieszkania albo w ogóle korzystają z takiej oferty.

2) PRZYDATNE DEFINICJE I ODNOŚNIKI

definicje, które mogą się przydać do interpretacji tych danych dotyczą przede wszystkim sposobu rozumienia przez GUS takich pojęć, jak m.in.:

[Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych \(NTS\)](#), [gmina](#), [powiat grodzki](#), [budżet JST](#), stali mieszkańcy (czyli w nomenklaturze GUS [ludność faktycznie zamieszkała](#)).

PROSZĘ ZOBACZYĆ TAKŻE: jak zwykle zachęcamy do porównania definicji z wykorzystaniem [Wielozródłowego Słownika Kultury](#); w szczególności do zapoznania się z rozumieniem pojęcia KULTURA zebranych w tym Słowniku w różnych ujęciach. Polecamy też [raport o problemach współpracy](#) podmiotów zajmujących się kulturą na poziomie lokalnym.

PROSZĘ ZAJRZEĆ NA STRONY: warto obejrzeć strony tych gmin lub powiatów grodzkich, które Państwa zainteresują by naocznie przekonać się jak jednostki samorządu terytorialnego informują o kulturze. W szczególności polecamy zapoznanie się ze stronami gmin, przedstawionych w tabeli 1.

III. KOMENTARZ

1) METODOLOGIA DANYCH

Przede wszystkim trzeba zauważyć, że GUS nie definiuje bezpośrednio (nawet [operacyjnie](#)) pojęcia kultury. Aby zatem dowiedzieć się jak jest rozumiana kultura przez tę instytucję należy zrekonstruować taką definicję jako tzw. [definicję wyliczającą](#).

Dane te mają – jak w ogóle dane o finansowaniu kultury w konkretnych miejscach - dużą wadę, taką mianowicie, iż na pewno nie odzwierciedlają całkowitych nakładów na kulturę (mniej już istotne w tym momencie czy dotyczy to akurat przeliczenia na 1 reprezentanta ludności faktycznie zamieszkałej). Warto bowiem pamiętać, iż oprócz wydatków JST do gminy lub powiatu grodzkiego na kulturę mogą płynąć lub płyną jeszcze pieniądze:

- a) z programów Ministra Kultury;
- b) z funduszy europejskich;
- c) z konkursów grantowych ogłaszanych przez duże, tzw. grantodawcze organizacje pozarządowe;
- d) od sponsorów wspomagających konkretne przedsięwzięcia, imprezy i działania;
- e) z wpływów za bilety, wydawnictwa, itd.;
- f) z działalności firm komercyjnych, nierzadko małych, których GUS nie liczy – jak np. księgarnio-kawiarnie czy też kluby muzyczne;
- g) z kwest i zbiórek, itd.
- h) być może też z innych źródeł, które może ustalić tylko badanie empiryczne.

Aby zatem ocenić realne wydatki na kulturę w danej lokalizacji trzeba przeprowadzić bądź jednorazowe lub cykliczne badania, bądź mieć system monitorowania wpływu pieniędzy, który jest dość trudny (choć nie niemożliwy) do zbudowania. Taki system mamy zresztą zamiar budować.

2) PROPOZYCJE INTERPRETACYJNE

Co tu jest ciekawego? Proponujemy spojrzeć na ten wskaźnik chociażby z punktu widzenia polityki tzw. wyrównywania szans. A zatem warto obejrzeć jak przedstawia się sytuacja w wypadku tych gmin i powiatów, które co najmniej raz w badanym okresie nie wydały ze swych budżetów ani złotówki na kulturę. (por. Tabela 1). Albo przyjrzeć się jak różnią się te wydatki w przypadku budżetów miast wojewódzkich i reszty województw (na ten temat przygotowujemy osobne opracowanie). Pytań jest tu zresztą bez liku – jednym z ciekawszych jest pytanie czy istnieje korelacja pomiędzy wydatkami na kulturę w gminach i powiatach grodzkich a kampaniami wyborczymi i wyborami samorządowymi, (por. opracowanie Piotra Michalskiego). Warto pamiętać, iż ta analiza nie zastąpi szczegółowych porównań na poziomach wojewódzkich i powiatowych. (Te mają zostać opracowane przez naszych Partnerów z Sieci Badawczej).

Tabela Gminy, które w latach 1999-2012 co najmniej raz nie wydały ani złotówki na kulturę w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Województwo	Gmina	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Średnia dla Polski w zł		39,1	33,33	35,28	37,46	38,93	43,07	49,04	64,58	67,52	75,57	122,76	145,92	114,18	117,69
Mazowieckie	Grabów n/Pilicą	0	0	0	0	0	0,75	2,15	2,22	0,07	5,19	6,86	10,02	9,10	9,12
	Raciąż -wieś	0	0,62	0,85	2,41	2,72	2,88	4,32	6,23	2,82	2,98	6,77	13,57	3,83	15,91
	Wąsewo	7,72	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2,79	12,14	2,21	2,85
	Zaluski	5,14	6,70	0	5,38	3,76	5,08	5,69	5,63	6,23	7,53	5,80	13,71	14,49	16,79
	Stoczek	12,97	12,35	0	0	0	0	2,83	254,35	18,99	24,66	21,54	24,24	13,52	13,29
Warmińsko-Mazurskie	Kętrzyn - wieś	0	1,27	1,82	2,60	4,94	0,51	4,88	5,28	7,28	11,33	21,45	93,45	87,96	63,80
Dolnośląskie	Duszniki -Zdrój	0	7,62	5,32	9,05	20,07	62,08	137,65	195,16	124,23	255,90	178,55	186,25	240,54	274,41
Podlaskie	Wysokie Mazowieckie - wieś	29,12	2,22	4,27	4,52	0	18,81	10,53	7,29	0	4,77	0,29	4,94	8,68	10,42
Pomorskie	Sadlinki	1,78	1,68	0,99	3,00	0	4,32	25,15	10,51	11,26	11,84	15,97	20,60	22,67	30,49
Świętokrzyskie	Morawica	15,05	15,19	20,92	20,33	0	19,72	33,88	45,37	43,28	68,88	115,81	96,46	90,32	236,61
	Oleśnica	1,21	2,71	3,05	3,31	3,26	3,28	9,53	5,92	0	0	0	17,62	8,96	9,72

* źródło GUS BDL, opracowanie Ludwika Malarska dla Mojej Polis, zestawienie Barbara Fatyga.

Na początek widać, iż jeśli idzie o średnią krajową wydatków na kulturę z budżetów gmin i powiatów grodzkich w przeliczeniu na 1mieszkańca (uwzględniając zastrzeżenia metodologiczne sformułowane powyżej) to pięknie wzrastający trend krajowy został zahamowany w 2011 roku. Zauważmy też, że te gminy, którym zdarzało się nie wydać na kulturę ani grosza, zwykle miały również bardzo daleko do osiągnięcia średniej krajowej. I to w całym badanym okresie! Wyjątkiem są – jak widać z tabeli – Duszniki Zdrój oraz – incydentalnie – Stoczek. Warto też przyglądać się sytuacji w gminie Morawica. Pocieszające jest, iż **od roku 2010 nie było już w Polsce gminy, która nic nie wydawała na kulturę**. Baczna uwagę należałoby zwrócić na ujęte w tabeli gminy mazowieckie – ich wskaźniki są cały czas katastrofalne.

Gmina Kętrzyn - wieś do 2008 roku konsekwentnie była na ostatnim miejscu w województwie Warmińsko-Mazurskim (na 116 gmin); od 2008 roku druga od końca (wyprzedziła ją na ostatnim miejscu – Lubawa-wieś). W roku 2011 była na miejscu 69 w województwie, a w 2012 na 101!

W województwie podlaskim gmina Wysokie Mazowieckie – wieś zaczęła od 53 miejsca w rankingu wojewódzkim w roku 2000, w kolejnych latach zajmowała 2 lub trzecie miejsce od końca, zaś w latach 2003 i 2007 -2012 była na 118 gmin i powiatów grodzkich konsekwentnie na ostatnim miejscu.

Gmina Sadlinki w województwie Pomorskim prawie cały czas była ostatnia w rankingu wojewódzkim, wyjąwszy lata 2005, kiedy to znalazła się na miejscu 111 (na 123 gminy i powiaty grodzkie) oraz lata 2007 – i 2010 – pozycja 122, w 2012 pozycja 121.

Z porównania sytuacji w 2 gminach województwa Świętokrzyskiego widać, iż zdecydowanie gorzej przedstawia się ona w gminie Oleśnica. Była to jedyna gmina, w której przez 3 kolejne lata (2007-2009) z budżetu gminy nie wydano ani złotówki na kulturę, a po porównaniu z drugim przypadkiem świętokrzyskim widać, iż tutaj zapaść jest wieloletnia i głęboka. (Morawica w tym czasie kilkakrotnie zbliżyła się do średniej krajowej).

3) WNIOSKI

a) Prezentację tych danych warto potraktować jako zachętę do wykonywania podobnych zestawień dla gmin i powiatów, co pozwoli podejmować bardziej racjonalne decyzje w kwestii finansowania kultury zarówno przez JST, jak i przez podmioty zewnętrzne odpowiedzialne za kulturę na szczeblu wojewódzkim i centralnym.

b) Tam, gdzie jest najbardziej potrzebna, polityka wyrównywania szans - jeśli idzie o budżety gmin - nie wydaje się być żadnym czynnikiem sprawczym. Dane pokazują, iż nie jest brana pod uwagę. Świadczy o tym zobrazowany w tabeli trend pokazujący, iż niekorzystna sytuacja utrzymuje

się przez wiele lat w tych samych gminach (zjawisko ma szerszy charakter, tu przeanalizowałam tylko jeden przykład).

IV. PROSZĘ ZAJRZEĆ ZNÓW

Przygotowujemy sukcesywnie inne studia poświęcone problematyce finansowania i dofinansowania kultury. Będziemy też budować system monitorowania sytuacji w gminach. (Nie we wszystkich – oczywiście – i pod warunkiem znalezienia na ten). Na początek w latach 2014-2015 spróbujemy zrobić taki monitoring w tych miejscach, w których udało nam się odtworzyć empiryczne modele życia kulturalnego (por. np.: analizę danych GUS, autorstwa Barbary Fatygi, w naszym [ARCHIWUM](#)).